Studia Gdańskie. Wizje i rzeczywistość, 2018, t. XV (ISSN 1731-8440, e-ISSN 2544-1426)

Artykuł opublikowany w otwartym dostępie na licencji BY-NC-ND
(http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Marian Tadeusz Mencel*

Konsekwencje spotkania Donalda Trumpa i Kim Dzong Una w Singapurze

Z punktu widzenia stosunków międzynarodowych jednym z najistotniejszych wydaje się być problem denuklearyzacji Półwyspu Koreańskiego. W ostatnich latach przybrał on na znaczeniu, zwłaszcza w związku z programem nuklearnym realizowanym przez Pjongjang, a w jego efekcie przeprowadzonymi przez północnokoreańskie siły zbrojne sześcioma próbami jądrowymi oraz wielokrotnymi próbami rakiet średniego i dalekiego zasięgu[1]. O tym, jak trudny jest to problem, świadczą wieloletnie, wielostronne międzynarodowe rozmowy najważniejszych aktorów wschodnioazjatyckiej sceny politycznej, które od lat 60. XX w. nie doprowadziły do stabilizacji sytuacji na Półwyspie Koreańskim[2], pomimo zaangażowania najważniejszych graczy: Stanów Zjednoczonych, Chin, Japonii, Rosji i obu państw koreańskich.

Prowadząc badania dotyczące problematyki koreańskiej w świetle regionalnych stosunków międzynarodowych, można zaryzykować twierdzenie, że utrzymanie obowiązującego od 1953 r. *status quo* w relacjach między obu państwami koreańskimi i głównymi podmiotami politycznymi oddziałują-

* Dr Marian Tadeusz Mencel, ORCID: 0000-0001-5028-074X
Uniwersytet Gdański, Gdańsk
e-mail: jm04@o2.pl

[1] Szerzej: *Program nuklearny Koreańskiej Republiki Ludowo-Demokratycznej*, red. M. Szybalski, „Biuletyn Centrum Szkolenia OPBMR w SZ RP" 2016, nr 1; *Korea Północna drwi z opinii międzynarodowej. Właśnie przeprowadziła zakończony „całkowitym powodzeniem" test bomby wodorowej*, https://www.newsweek.pl/swiat/polityka/korea-polnocna-przeprowadzila-udany-test-bomby-wodorowej/6rvhxxt (dostęp: 10.11.2018).

[2] G. Strnad, *Rozmowy sześciostronne – dyplomatyczne wyzwanie wobec problemu denuklearyzacji Półwyspu Koreańskiego*, „Przegląd Strategiczny" 2014, nr 7, s. 293–303.

cymi w obszarze Azji Wschodniej, nie będzie możliwe, zwłaszcza w kontekście ostatnich wydarzeń, których kulminacyjnym punktem było historyczne, pierwsze spotkanie prezydenta Stanów Zjednoczonych z przywódcą Koreańskiej Republiki Ludowo-Demokratycznej. Zjawiska z tym związane, zachodzące w przestrzeni stosunków międzynarodowych, są przedmiotem niniejszego artykułu.

*

W 2017 r. w przestrzeni środowiska międzynarodowego ujawnił się wyraźny wzrost napięcia w relacjach między Stanami Zjednoczonymi i Koreańską Republiką Ludowo-Demokratyczną[3] angażujący także innych aktorów międzynarodowej sceny politycznej, zwłaszcza Republikę Korei, Chińską Republikę Ludową i Japonię – państwa szczególnie zainteresowane kształtowaniem pokojowego środowiska w regionie Azji Wschodniej. Eskalacja amerykańsko-północnokoreańskiego konfliktu miała miejsce jesienią 2017 r., kiedy to Pjongjang zarzucił Waszyngtonowi wypowiedzenie wojny i zagroził użyciem sił strategicznych jako czynnika odstraszającego. Deklaracja władz Korei Północnej miała miejsce po tym, jak prezydent USA Donald Trump, także na forum ONZ, groził przywódcy Korei Północnej Kim Dzong Unowi w związku z prowadzonymi przez reżim pracami nad rozwojem broni nuklearnej, których efektem była szósta próba jądrowa (3 września 2017 r.); wg oceny specjalistów miał być to test bomby wodorowej[4]. W listopadzie 2017 r., po udanej próbie wystrzelenia międzykontynentalnego pocisku rakietowego, Kim Dzong Un ogłosił zakończenie budowy strategicznych sił jądrowych, podkreślając ich zdolność do działań wyprzedzających lub odwetowych[5]. W odpowiedzi Waszyngton wskazywał, że nie prowadził i nie prowadzi żadnych działań militarnych skierowanych przeciwko Korei Północnej, a najważniejszym narzędziem do rozwiązania konfliktu są działania dyplomatyczne[6].

[3] Por. M. Grabowski, *Wiek Pacyfiku – polityka Stanów Zjednoczonych wobec regionu Azji i Pacyfiku po roku 1989*, Kraków 2012, s. 153–168.

[4] *Korea Północna oskarża USA o wypowiedzenie wojny*, http://wyborcza.pl/7,75399,22424468,korea-polnocna-oskarza-usa-o-wypowiedzenie-wojny.html (dostęp: 10.11.2018).

[5] W. Młynarz, *Reżim Kima wypowiada wojnę USA. Dyktator zagroził, że zaatakuje rakietami Stany Zjednoczone*, http://niezalezna.pl/210090-rezim-kima-wypowiada-wojne-usa-dyktator-zagrozil-ze-zaatakuje-rakietami-stany-zjednoczone (dostęp: 10.11.2018).

[6] J. Borger, S. Siddiqui, *North Korea's foreign minister: Trump has declared war on our country*, https://www.theguardian.com/world/2017/sep/25/north-koreas-foreign-minister-says-trump-has-declared-war-on-country (dostęp: 10.11.2018).

Jeszcze podczas corocznego orędzia wygłoszonego 1 stycznia 2018 r. Kim Dzong Un podkreślał siłę północnokoreańskiej broni strategicznej: „Całe Stany Zjednoczone znajdują się w zasięgu naszej broni nuklearnej, przycisk jądrowy jest zawsze na moim biurku, to rzeczywistość, a nie zagrożenie. W tym roku powinniśmy skupić się na rozmieszczeniu i operacyjnym wykorzystaniu masowo produkowanych głowic jądrowych i rakiet balistycznych które zostaną użyte tyko wtedy, gdy zagrożone jest nasze społeczeństwo”[7]. W dalszej części orędzia zmienił jednak dotychczasowy konfrontacyjny ton i oświadczył, że Pjongjang zainteresowany jest normalizacją stosunków z Koreą Południową i zawarciem trwałego pokoju w miejsce zawieszenia broni z 1953 r., a także zaproponował zamrożenie programów nuklearnych i rakietowych w odpowiedzi na rezygnację Korei Południowej z prowadzonych corocznie wspólnych ćwiczeń z armią amerykańską[8].

Zmiana retoryki była możliwa m.in. dzięki objęciu stanowiska prezydenta Republiki Korei przez Moon Jae-ina, który jest bardziej otwarty na współpracę z Koreą Północną niż jego poprzednicy. Postanowił wykorzystać to, co postrzegał jako stonowany język Kima – deklarację zamiaru udziału reprezentacji Koreańskiej Republiki Ludowo-Demokratycznej w najbliższych zimowych igrzyskach olimpijskich organizowanych przez Koreę Południową w Pjongczangu. W styczniu nastąpiło ponowne otwarcie długo zawieszonych międzykoreańskich kanałów dialogu, co ułatwiło władzom w Seulu podjęcie decyzji o finansowaniu kosztów udziału północnokoreańskiej drużyny w igrzyskach. Ponadto prezydentowi Korei Południowej udało się uzyskać od Donalda Trumpa obietnicę rozważenia spotkania z przywódcą Korei Północnej. Na igrzyskach olimpijskich, pomimo wymiany niewiele więcej niż lodowatych spojrzeń z wiceprezydentem USA Mikem Pencem, młodsza siostra Kima przedstawiła list do Moon Kae-ina, który sugerował jej zainteresowanie brata poprawą stosunków ze Stanami Zjednoczonymi[9].

[7] B. Harrison, S. Kim, M. W. Bishop, L. Suk, *Kim Jong Un highlights his 'nuclear button', offers Olympic talks*, https://www.nbcnews.com/news/north-korea/kim-says-north-korea-s-nuclear-weapons-will-prevent-war-n833781 (dostęp: 10.11.2018).

[8] Ibidem.

[9] V. Cha, K. Fraser Katz, *The Right Way to Coerce North Korea*, https://www.foreignaffairs.com/articles/north-korea/2018-04-01/right-way-coerce-north-korea (dostęp: 10.11.2018).

Pod naciskiem sankcji nałożonych na KRL-D przez ONZ, a zwłaszcza przy aktywnym ich wsparciu przez władze Chińskiej Republiki Ludowej[10], gospodarkę Korei Północnej dotknął głęboki kryzys ekonomiczny. Wartość chińsko-północnokoreańskiej wymiany handlowej spadła o ponad połowę[11], ograniczone do minimum zostały dostawy chińskiej ropy naftowej[12]. W sytuacji, gdy Pekin jest najważniejszym partnerem gospodarczym Pjongjangu, odpowiadającym za ok. 90% globalnego handlu zagranicznego KRL-D, Kim Dzong Un zmuszony został do odstąpienia od agresywnej polityki proliferacji i budowy nośników głowic nuklearnych średniego i dalekiego zasięgu. W dniach 25–28 marca 2018 r. w Pekinie miała miejsce niezapowiedziana wcześniej wizyta północnokoreańskich władz z Kim Dzong Unem na czele, którą przyjął szef chińskiego rządku Li Keqiang. Pomimo że nie opublikowano żadnego wspólnego komunikatu, wydaje się oczywiste, że rozmowy zorientowane były głównie na sprawy dotyczące rozwiązania problemów gospodarczych i politycznych KRL-D. W oficjalnej wypowiedzi prezydent Chin Xi Jinping podkreślił znaczenie tych rozmów „dla przyjaźni między oboma krajami". Pochwalił także „pozytywne zmiany", do jakich doszło w 2018 r. na Półwyspie Koreańskim, a których celem – jak podkreślił – pozostaje denuklearyzacja Półwyspu Koreańskiego i rozwiązywanie konfliktów poprzez dialog[13].

Postęp w relacjach między państwami koreańskimi w dużej mierze uznać należy za efekt nacisków chińskiej dyplomacji na Pjongjang, pomimo że amerykańska propaganda usiłowała wykazać go jako jeden z sukcesów wizy-

[10] ChRL odpowiada za ok. 90% wymiany handlowej KRL-D z innymi państwami, przy czym stosunek eksportu do importu wynosi 1:50, a dostawy ropy naftowej z Chin zasadniczo utrzymują północnokoreańską gospodarkę. W związku z zaostrzaniem przez ONZ polityki sankcji ekonomicznych, Korea Północna jest całkowicie uzależniona od dostaw surowców z Chin i zakupu produktów północnokoreańskiej gospodarki, których sprzedaż musi zabezpieczać dopływ dewiz niezbędnych do prowadzenia komplementarnej polityki państwa. Szerzej w: M. T. Mencel, *Chińska Republika Ludowa jako współczesny podmiot środowiska międzynarodowego*, t. II, *Wektory,* Toruń 2016, s. 606–639.

[11] M. Kaczmarczyk, *Kim Dzong Un traci grunt pod nogami. Chiny mocno uderzyły w gospodarkę Korei Północnej*, https://www.msn.com/pl-pl/wiadomosci/swiat/kim-dzong-un-traci-grunt-pod-nogami-chiny-mocno-uderzyly-w-gospodarke-korei-północnej/ar-BBJugJP?ocid=spartanntp (dostęp: 15.07.2018).

[12] Por. A. Borowiak, *W sierpniu spadł eksport paliw z Chin do Korei Północnej*, https://www.bankier.pl/wiadomosc/W-sierpniu-spadl-eksport-paliw-z-Chin-do-Korei-Polnocnej-4012191.html (dostęp: 15.07.2018).

[13] *„Prowadziłem owocne rozmowy". Kim był w Pekinie, Chiny poinformowały USA,* https://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/chiny-potwierdzaja-kim-dzong-un-byl-w-pekinie, 825416.html (dostęp: 20.06.2018).

ty prezydenta USA Donalda Trumpa w Pekinie, w listopadzie 2017 r.[14] Pierwszym efektem działań chińskich polityków była decyzja Seulu i Pjongjangu o wystawieniu wspólnej reprezentacji na Zimowe Igrzyska Olimpijskie, przeprowadzone w lutym 2018 r. w Korei Południowej[15], a 27 kwietnia 2018 r. odbyło się historyczne spotkanie przywódców obu państw koreańskich – Kim Dzong Una i Mun Jae-ina, podczas którego omawiano warunki zbliżenia polityczno-gospodarczego, a zwłaszcza formalnego zakończenia stanu wojny między obu państwami i denuklearyzacji Półwyspu Koreańskiego[16]. W analizach wskazuje się zwłaszcza na pragmatyczne cele spotkania, jakie wyznaczył sobie Kim Dzong Un. Ocenia się, że liczył zwłaszcza na poprawę wzajemnych stosunków politycznych na wszystkich szczeblach oraz relacji gospodarczych, a także poprawę pozycji KRL-D w środowisku międzynarodowym. W konsekwencji osiągnięty byłby cel najważniejszy, jakim miałoby być zniesienie nałożonych sankcji wpływających głównie na, i tak już znacznie ograniczony, poziom życia obywateli północnokoreańskich. Władzom w Seulu przyświecał zwłaszcza cel obniżenia napięcia militarnego w regionie i zredukowania zagrożenia wybuchu wojny, która mogłaby przekształcić się w konflikt ponadlokalny, głównie z powodu zaangażowania Stanów Zjednoczonych, Japonii i Chin, zaś w wymiarze kulturalnym – łączenia podzielonych wojną rodzin[17].

Nie można nie doceniać także intensyfikacji działań dyplomacji amerykańskiej i jej zaangażowania w rozwiązanie problemu koreańskiego metodami politycznymi. Prawdopodobnie Pekin dla ograniczenia zagrożenia własnych interesów politycznych, a zwłaszcza gospodarczych, podjął naciski na Pjongjang, wpisując się w program sankcji i ofensywy dyplomatycznej.

---

[14] Por. M. Kokot, *Trump w Azji. Próbuje ugadać chińskiego prezydenta Xi w sprawie osłabienia północnokoreańskiego reżim*u, http://wyborcza.pl/7,75399,22620396,titru-w-azji-probuje-ugadac-chinskiego-prezydenta-xi-w-sprawie.html (dostęp: 15.11.2017); *Misja ostatniej szansy kilka dni po wizycie Donalda Trumpa. Chiny nie chcą znaleźć się na „liście wroga" Kim Dzong Una. Specjalny wysłannik Xi Jinpinga uda się do Pjongjangu*, https://nczas.com/2017/11/15/misja-ostatniej-szansy-kilka-dni-po-wizycie-donalda-trumpa-chiny-nie-chca-znalezc-sie-na-liscie-wroga-kim-dzong-una-specjalny-wyslannik-xi-jinpinga-uda-sie-do-pjongjangu/(dostęp: 15.11.2017).

[15] M. Orłowski, *Korea Północna i Południowa wystąpią na zimowych igrzyskach pod wspólną flagą*, http://wyborcza.pl/7,75399,22911134,korea-polnocna-i-poludniowa-wystapia-na-zimowych-igrzyskach.html?disableRedirects=true (dostęp: 27.06.2018).

[16] *„Dziś rozpoczynamy pisanie nowej historii". Szczyt dwóch Korei przy granicy,* https://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/polwysep-koreanski-historyczne-spotkanie-przywodcow-obu-korei,832823.html (dostęp: 14.05.2018).

[17] Por. S. Koziej, *Strategiczny manewr Kima*, http://koziej.pl/wp-content/uploads/2018/05/Strategiczny-manewr-Kima.pdf (dostęp: 30.06.2018).

Istotnym elementem, który wpłynął na chińską aktywność w kwestii Korei Północnej była strategia Donalda Trumpa zorientowana na eskalację wielokierunkowych działań mających zmusić północnokoreański reżim do podjęcia negocjacji, przy braku rezygnacji nawet z najbardziej skomplikowanego narzędzia polityki, jakimi są działania wojenne przeciwko Pjongjangowi[18]. W takiej sytuacji Pekin zmuszony byłby do opowiedzenia się po jednej ze stron, a ze względu na historyczne więzi z Koreą Północną i przede wszystkim aspiracje do statusu mocarstwa regionalnego, można z dużym prawdopodobieństwem wskazać na poparcie dla reżimu Kima. W sytuacji, gdy chińska gospodarka nie osiągnęła jeszcze poziomu rozwoju umożliwiającego Chińskiej Armii Ludowowyzwoleńczej stawić czoła połączonym armiom Stanów Zjednoczonych, Korei Południowej i Japonii, Pekin musiał podjąć najbardziej racjonale działania, jakimi były naciski dyplomatyczne na Pjongjang.

Jeszcze przed spotkaniem przywódców Korei Północnej i Południowej północnokoreańska agencja informacyjna Yonhap, za Centralną Koreańską Agencją Informacyjną Korei Północnej (KCNA), podała wiadomość o decyzji Komitetu Centralnego Partii Pracy, zgodnie z którą od 21 kwietnia 2018 r. Korea Północna wstrzymuje próby jądrowe i starty międzykontynentalnych rakiet balistycznych[19]. Kim Dzong Un miał stwierdzić, że program nuklearny Korei Północnej osiągnął sukces, wobec czego nie ma potrzeby dalszego prowadzenia prób jądrowych oraz prób z użyciem rakiet średniego i dalekiego zasięgu. Do całej sprawy pesymistycznie odniosło się wielu analityków zachodnich, wskazując, że w komunikacie pominięto kwestię pocisków balistycznych krótkiego zasięgu zdolnych do uderzenia na Japonię i Koreę Południową.

Premier Japonii, Shinzo Abe także nie wykazywał optymizmu, ograniczając się w wypowiedziach jedynie do konkluzji, iż jest to co prawda „posunięcie naprzód, lecz ważne jest to, czy doprowadzi do całkowitej rezygnacji z pocisków rakietowych i nuklearnych w sposób nieodwracalny i możliwy do zweryfikowania". W podobnym tonie wypowiadali się także japoński minister obrony Itsunori Onodera i wicepremier oraz minister finansów tego kraju Taro Aso. Prezydent Korei Południowej Mun Jae-in przed spo-

[18] C. Kahl, *The United States Should Resolve to Avoid War With North Korea in 2018*, https://foreignpolicy.com/2017/12/27/the-united-states-should-resolve-to-avoid-war-with-north-korea-in-2018/ (dostęp: 10.11.2018).

[19] *Korea Płn. zawiesza próby jądrowe i rakietowe*, https://www.tvp.info/36890941/korea-pln-zawiesza-proby-jadrowe-i-rakietowe (dostęp: 10.11.2018).

tkaniem z Kim Dzong Unem także wyraził opinię, że pomimo deklaracji Pjongjangu wyrażającej chęć „całkowitej denuklearyzacji" Półwyspu Koreańskiego, przy obecnym stanie stosunków między obu państwami koreańskimi, nie ma możliwości wycofania wojsk amerykańskich lub realizacji jakichkolwiek innych warunków wstępnych ze strony Korei Północnej[20].

Podczas szczytu przywódców obu państw koreańskich Mun Jae-in miał przekazać Kimowi plany budowy linii kolejowej przystosowanej do jednostek dużych prędkości, łączącej Seul z Pjongjangiem i dalej prowadzącej do Kaeseongu i Shinuijuin w Korei Północnej. Realizację projektu oszacowano na 35 mld USD, a w jego zakres miałaby wejść także modernizacja sześciu innych linii kolejowych przebiegających przez Koreę Północną, których złej jakości stan techniczny ogranicza poruszanie się składów do maksimum 50 km/h. Realizacja projektu przyniosłaby korzyści nie tylko gospodarcze, wynikające z poprawy jakości usług transportowych, lecz zwłaszcza geopolityczne, które miałyby być konsekwencją włączenia Korei Północnej do azjatyckiej sieci połączeń kolejowych. Wybudowane i zmodernizowane linie połączyłyby: przejście graniczne Shinuijuin-Dandong (centrum handlu Korei Północnej z Chinami); rosyjską koleją transsyberyjską dwa największe miasta Korei Południowej (Seul i Pusan); trzecie co do wielkości miasto Korei Północnej (Chongjin) oraz istniejącą tam strefę przemysłową o najwyższym PKB na mieszkańca (Rajin)[21]. Projekcja korzyści politycznych i gospodarczych miałaby wpływać na podtrzymanie przez Kim Dzong Una deklaracji pokojowych i aktywne działanie Korei Północnej w zakresie denuklearyzacji Półwyspu Koreańskiego. Być może jednak Kim dostrzega zagrożenie uzależnienia północnokoreańskiej gospodarki od różnokierunkowych wpływów mogące osłabić najważniejszy i dotychczas niewzruszony sojusz polityczno-gospodarczy z Chińską Republiką Ludową, na co zdaje się wskazywać fakt, iż pierwszy projekt budowy kolei międzykoreańskiej powstał na początku XXI w. i dotychczas nie została wszczęta jego realizacja.

Zwieńczeniem aktywności polityków obu Korei, Chin, Japonii i Stanów Zjednoczonych było ogłoszenie pod koniec kwietnia 2018 r. zamiaru spo-

[20] J. McCurry, *North Korea halts nuclear and missile tests ahead of planned Trump summit*, https://www.theguardian.com/world/2018/apr/20/north-korea-suspends-nuclear-missile-tests (dostęp: 10.11.2018).

[21] L. Garfield, *South Korea wants to build a $35 billion high-speed railway to connect North Korea with the Word*, https://www.businessinsider.com/north-korea-south-korea-plan-railway-peace-declaration-2018-5?IR=T (dostęp: 10.11.2018).

tkania przywódców Korei Północnej i Stanów Zjednoczonych[22], do którego doszło (pomimo wielu perturbacji[23]) 12 czerwca 2018 r. w Singapurze. Obie strony wyraziły zadowolenie, oceniając je jako „wielki sukces". Spotkanie odbyło się w cztery oczy i nie ogłoszono oficjalnego komunikatu. W podpisanym dwustronnym dokumencie cztery najważniejsze punkty dotyczą wzajemnego zobowiązania USA i Korei Północnej do: ustanowienia nowych stosunków między tymi krajami zgodnie z pragnieniami obu narodów do pokoju i dobrobytu; zbudowania trwałego i stabilnego systemu pokojowego na Półwyspie Koreańskim; podjęcia działań na rzecz całkowitej denuklearyzacji Półwyspu Koreańskiego oraz wydobycia i odesłania do kraju szczątków osób zaginionych w czasie wojny koreańskiej, w tym do natychmiastowej repatriacji osób już zidentyfikowanych. Dodatkowo Trump zobowiązał się do udzielenia gwarancji bezpieczeństwa Korei Północnej i podjął decyzję o wstrzymaniu ćwiczeń wojskowych w Korei Południowej[24].

Rys. 1. Kim Dzong Un i Donald Trump podczas szczytu w Singapurze

Źródło: http://www.newsweek.pl/swiat/historyczne-spotkanie-donalda-trumpa-i-kim-dzong-una,artykuly,428644,1.html (dostęp: 5.07.2018).

Szczyt amerykańsko-północnokoreański został oceniony przez obie strony jako „przełomowy, otwierający nowy rozdział we wzajemnych stosun-

[22] *„Czas i miejsce spotkania z Koreą Północną ustalane"*, https://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/donald-trump-rozmawial-z-prezydentem-korei-poludniowej,833254.html (dostęp: 20.06.2018).

[23] Por. J. Moll, *Co dalej ze szczytem USA–Korea Północna? Trump znowu zmienił zdanie*, https://zmianynaziemi.pl/wiadomosc/co-dalej-ze-szczytem-usa-korea-polnocna-trump-znowu-zmienil-zdanie (dostęp: 20.06.2018).

[24] D. Brunnstrom, J. Oliphant, *Trump: North Korea 'total denuclearization' started; officials see no New moves*, https://www.roeuters.com/articule/us-northkorea-usa-sites/trumph-north-korea-total-denuclearization-started-officials-see-no-new-moves-iduskbn1jh2qx (dostęp: 25.06.2018).

kach". Kim Dzong Un podsumował: „Zostawiamy przeszłość za sobą. Stare uprzedzenia i praktyki działały jak przeszkody na drodze naprzód, ale pokonaliśmy je wszystkie i jesteśmy dzisiaj w tym miejscu". Donald Trump ogłosił, że północnokoreański przywódca zgodził się na weryfikację i zniszczenie „głównego miejsca testowania silników rakietowych", deklarując jednocześnie, że „zacznie się to bardzo szybko". Nie określił przy tym żadnych ram czasowych. Chiny, Korea Południowa i Japonia z zadowoleniem przyjęły wyniki szczytu USA–KRLD. Seul skomentował, że wraz z nim nastąpił „rozpad ostatniej zimnej wojny", zaś Kima komplementował jako „tego, który pierwszy w historii odważnie wkracza w świat"[25].

Działania Trumpa i ich efekty krytycznie ocenili amerykańscy demokraci, zwłaszcza z powodu braku konkretnych deklaracji dotyczących dalszych kroków w kierunku denuklearyzacji Półwyspu Koreańskiego. Krytycy szczytu wskazywali na wizerunkowy i propagandowy sukces Kima, do którego przyczynił się amerykański prezydent. Według ich oceny północnokoreański przywódca prowadził z Donaldem Trumpem polityczną grę obliczoną głównie na cofnięcie sankcji coraz bardziej ograniczających działalność reżimu. Ripostując, Trump zaznaczył, że sankcje zostaną załagodzone, gdy element nuklearny przestanie być narzędziem północnokoreańskiej polityki, zaś na obecnym etapie jest za wcześnie na normalizację stosunków dyplomatycznych między obu krajami. Deklarując wstrzymanie ćwiczeń wojsk amerykańsko-południowokoreańskich, podkreślił, że decyzja ta nie będzie skutkowała usunięciem 28 tys. amerykańskich żołnierzy stacjonujących w Korei Południowej[26].

Jednym z efektów spotkania Trump – Kim była decyzja amerykańskiego prezydenta o zawieszeniu przeprowadzania manewrów wojskowych oddziałów Stanów Zjednoczonych i Korei Południowej[27], które corocznie wzbudzały wysoki poziom frustracji i niezadowolenia władz w Pjongjangu, zarzucających Waszyngtonowi i Seulowi przygotowania do inwazji na Koreę Północną. Podnosiło to napięcie we wzajemnych relacjach i miało inspirować Pjongjang do podejmowania decyzji zbrojeniowych zmierzających do

[25] D. Sevastopulo, B. Harris, S. Palma, K. Manson, *Trump and Kim pledge New chapter for North Korea*, https://www.ft.com/content/0342ebf2-6dc5-11e8-852d-d8b934ff5ffa (dostęp: 10.11.2018).

[26] Ibidem.

[27] *Amerykanie zawieszają wspólne manewry wojskowe z Koreą Południową*, https://www.tvp.info/37705515/amerykanie-zawieszaja-wspolne-manewry-wojskowe-korea-poludniowa (dostęp: 8.07.2018).

zapobieżenia ewentualnej agresji[28]. Przejawem zmian w stosunkach amerykańsko-północnokoreańskich są przygotowania do wzajemnych wizyt przywódców, o czym poinformowała północnokoreańska agencja KCNA[29], a w sierpniu 2018 r. doszło do spektakularnego spotkania rodzin rozdzielonych w wyniku wojny między obu państwami koreańskimi w latach 50. XX w.[30]

Oceniając rozwój sytuacji na Półwyspie Koreańskim, światowe media podchodzą sceptycznie do ogłoszonego przez Trumpa sukcesu, a rosyjska prasa wskazuje, iż szczyt Trump–Kim jest sukcesem tego drugiego. Dyrektor Rosyjskiej Rady Spraw Międzynarodowych Andriej Kortunow stwierdził, że Kim Dzong Un „przełamał izolację międzynarodową kraju i po raz pierwszy w jego historii zdołał spotkać się z prezydentem USA"[31]. Opinia ta wydaje się właściwa, zwłaszcza że pomimo pierwszych „sukcesów" rozpoczynających proces denuklearyzacji Półwyspu Koreańskiego, w czerwcu 2018 r. prezydent Stanów Zjednoczonych Donald Trump przedłużył o kolejny rok sankcje nałożone na Pjongjang, uznając działania i politykę rządu Korei Północnej za nadzwyczajne zagrożenie bezpieczeństwa USA[32]. W sumie ocen wydaje się przeważać ta, z której miałoby wynikać, iż z singapurskiego szczytu żadna strona nie wyszła zwycięsko[33].

Uzasadnione może być także twierdzenie o „piarowskim" działaniu Kim Dzong Una, co zdaje się potwierdzać raport Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej (MAEA), w którym wskazuje się, iż Korea Północna nadal prowadzi prace nuklearne, a eksperymentalny reaktor w ośrodku badań jądrowych Jongbjon, 100 km na północ od Pjongjanu, kontynuuje swój

[28] Por. J. Kociszewski, *USA i Korea Płd. ćwiczą scenariusze wojny z Północą. Jaka będzie odpowiedź Kim Dzong Una?*, https://wiadomosci.wp.pl/usa-korea-pld-cwicza-scenariusze-wojny-olnoca-jaka-bedzie-odpowiedz-kim-dzong-una-6157583464126081a (dostęp: 15.04.2018).

[29] *Donald Trump odwiedzi Koreę Północną, a Kim Dzong Un – USA*, https://www.tvp.info/37622475/donald-trump-odwiedzi-koree-polnocna-a-kim-dzong-un-usa (dostęp: 20.06.2018).

[30] *„Nie płacz i żegnaj!". Gorzkie pożegnania rozdzielonych koreańskich rodzin,* https://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/gorzkie-pozegnania-rozdzielonych-koreanskich-rodzin,862915.html (dostęp: 26.08.2018).

[31] *Prasa na świecie podzielona ws. spotkania Kim-Trump. Niemcy piszą o sceptycyzmie, Węgry o niepewności, a Rosja i Korea Płn. o zwycięstwie Kima*, https://wpolityce.pl/swiat/399337-prasa-na-swiecie-podzielona-ws-spotkania-kim-trump-niemcy-pisza-o-sceptycyzmie-wegry-o-niepewnosci-a-rosja-i-korea-pln-o-zwyciestwie-kima (dostęp: 26.08.2018).

[32] *Trump przedłuża o rok sankcje nałożone na Koreę Północną,* http://wiadomosci.dziennik.pl/swiat/artykuly/576818,trump-przedluzenie-o-rok-sankcje-korea-polnocna.html (dostęp: 28.06.2018).

[33] Ch. Moon, *There Were No Losers at the Singapore Summit*, https://www.foreignaffairs.com/articles/north-korea/2018-06-19/there-were-no-losers-singapore-summit?cid=int-rec&pgtype=art (dostęp: 11.11.2018).

„cykl operacyjny" zapoczątkowany w grudniu 2015 r.[34], co stanowiło pretekst dla D. Trumpa do odwołania drugiej rundy rozmów o denuklearyzacji Półwyspu Koreańskiego, zaplanowanej na wrzesień[35].

Dwuznaczna postawa Pjongjangu nie powinna dziwić. Zbyt głęboko w północnokoreańskim społeczeństwie i władzach państwa zakorzeniony jest mit zagrożenia ze strony Zachodu i etos narodu będącego w ciągłym stanie wojny. By uruchomić właściwe procesy konieczne jest w pierwszej kolejności nawiązanie kontaktów zwiększających wzajemne zaufanie, budowa międzykoreańskich więzi gospodarczych, udzielenie pomocy humanitarnej krajowi borykającemu się z wieloma trudnościami potęgowanymi przez niesprzyjające warunki pogodowe w 2018 r., które przez nieurodzaj płodów rolnych doprowadzić mogą go do nędzy i głodu[36]. Kim Dzong Un, co nie może dziwić, doświadczony sytuacją Ukrainy ostrożnie przyjmuje amerykańskie deklaracje bezpieczeństwa. Dla Korei Północnej jedynym gwarantem bezpieczeństwa są Chiny, które zdają się rozgrywać sytuację w regionie w szerszym horyzoncie, wykorzystując swoją pozycję w stosunkach z obu państwami koreańskimi do ograniczania i całkowitego wyeliminowania roli Stanów Zjednoczonych w przestrzeni polityczno-militarnej Azji Wschodniej i Południowo-Wschodniej, a w dalszej perspektywie także Azji Południowej. Można z dużym prawdopodobieństwem stwierdzić, że klucz do rozwiązania problemu koreańskiego posiada Pekin i użyje go jedynie w warunkach, które uzna za korzystne zwłaszcza z własnej perspektywy[37].

Deklaracje prezydenta USA wygłoszone podczas singapurskiego szczytu zaskoczyły głównych sojuszników Stanów Zjednoczonych w regionie Azji Wschodniej – Korę Południową i Japonię[38]. Blue House (odpowiednik Białego Domu w Korei Południowej) wyraził opinię, iż konieczne jest dokładne

---

[34] *Raport MAEA: nie ma oznak denuklearyzacji w Korei Północnej. „Sytuacja bardzo niepokojąca"*, https://www.polskieradio.pl/5/3/Artykul/2180847,Raport-MAEA-nie-ma-oznak-denuklearyzacji-w-Korei-Polnocnej-Sytuacja-bardzo-niepokojaca (dostęp: 26.08.2018).

[35] B. T. Wieliński, *Trump odwołuje kolejną rundę negocjacji z Koreą Północną*, http://wyborcza.pl/7,75399,23823042,trump-odwoluje-kolejna-runde-negocjacji-z-polnocna-korea.html (dostęp: 26.08.2018).

[36] Por. *Średnia temperatura w sierpniu – 39 stopni, zboża usychają. Korea Północna na skraju katastrofy*, https://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/korea-polnocna-na-skraju-katastrofy-prawie-40-stopni-usychaja-uprawy,860188.html (dostęp: 26.08.2018).

[37] M. T. Mencel, *Chiny a Korea: paternalizm i pragmatyzm*, [w:] *Od pedagogiki do polityki*, red. J. Marszałek-Kawa, Toruń 2015, s. 345–368.

[38] Por. K. Lo, L. Jeong-ho, *Will US-North Korea Deal leave Japan, South Korea vulnerable?*, https://www.scmp.com/news/china/diplomacy-defence/article/2150663/will-us-north-korea-deal-leave-japan-south-korea (dostęp: 12.11.2018).

poznanie „znaczenia lub intencji prezydenta Trumpa", zaś minister obrony Japonii Hisunori Onodera wskazał, że ćwiczenia w Korei Południowej są kluczowe dla bezpieczeństwa Azji Wschodniej. Zdecydowanie ostrzejszy komentarz dał południowokoreański minister ds. zjednoczenia Korei, Jeong Se-hyun, który wskazał, że „taka decyzja nieodwracalnie zaszkodziłaby sojuszowi amerykańsko-południowokoreańskiemu". Te pierwsze komentarze świadczą jednoznacznie o braku wcześniejszych konsultacji w kwestii północnokoreańskiej, a także o podważeniu zasady partnerstwa sojuszników i wiarygodności amerykańskiego przywódcy[39], zwłaszcza w kontekście politycznego bilansu zysków i strat – reasumpcji szczytu amerykańsko-północnokoreańskiego. Pomimo publicznej deklaracji ministra spraw zagranicznych Korei Południowej o „niezłomności" sojuszu amerykańsko-południowokoreańskiego, zgodnie z którym amerykańskie siły „grają i będą nadal odgrywać kluczową rolę w odstraszaniu, pokoju i stabilności na Półwyspie Koreańskim", to w ocenie specjalistów, głównym beneficjentem szczytu Trump – Kim są Chiny, dla których „powstrzymanie wspólnych ćwiczeń było długoterminowym celem"[40].

Polityka Chin wobec Korei Północnej jest częścią głównej strategii zorientowanej na uzyskanie wpływów w regionie, osadzonej przede wszystkim na koncepcji eliminacji oddziaływania siły Stanów Zjednoczonych. Z perspektywy Pekinu deklaracja D. Trumpa dotycząca rezygnacji z prowadzenia amerykańsko-południowokoreańskich ćwiczeń wojskowych miałaby być wyrazem osłabiania pozycji USA w regionie, zwłaszcza w kontekście jego komentarza o planach wycofania wojska z Korei Południowej. Politycznym sukcesem Pekinu było uznanie za niezbędne, by proces budowy podstaw denuklearyzacji i pokoju na Półwyspie Koreańskim prowadzić przy aktywnym udziale strony chińskiej[41]. Wydaje się być słuszną teza, iż szczyt singa-

[39] Ocenę wzmacnia wypowiedź rzecznika sił zbrojnych USA w Korei Południowej, podpułkownik Jennifer Lovett, która dzień po szczycie singapurskim poinformowała media, iż nie otrzymała „żadnych instrukcji, aby zaprzestać ćwiczeń, a wspólne ćwiczenia, zaplanowane na jesień, będą kontynuowane". Ibidem. Decyzja D. Trumpa okazała się zaskoczeniem nie tylko dla sojuszników, ale także dla dowództwa amerykańskiej armii.

[40] N. Chandran, *The US-North Korea summit was great for China, but not so good for the Rest of Asia*, https://www.cnbc.com/2018/06/13/us-north-korea-summit-impact-on-japan-south-korea-rest-of-asia.html (dostęp: 12.11.2018).

[41] B. S. Glaser, O. S. Mastro, *The Big Winner of the Singapore Summit*, https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2018-06-15/big-winner-singapore-summit?cid=int-rec&pgtype=art (dostęp: 11.11.2018).

purski był w istotnej mierze skutkiem oddziaływania na Pjongjang chińskiej dyplomacji[42] liczącej na właśnie takie jego efekty, jakie ogłoszono.

Chińską dominację w regionie wyrażają także relacje Pekinu z Seulem, które przyjęły charakter oficjalnych stosunków dyplomatycznych dopiero w 1992 r. Od tego czasu oba państwa stały się ważnymi partnerami gospodarczymi, o czym świadczy poziom wzajemnej wymiany handlowej[43], wspieranej kontaktami na najwyższym szczeblu administracji państwowej. W 2015 r., podczas obchodów upamiętniających 70. rocznicę zwycięstwa Chin nad Japonią w II wojnie światowej, ówczesna prezydent Korei Południowej Park Geun-hye stała obok prezydenta Chin Xi Jinpinga na szczycie Bramy Niebiańskiego Pokoju, na placu Tiananmen w Pekinie[44]. Jednak chińsko-południowokoreańskie relacje polityczne uległy istotnemu pogorszeniu w kolejnym roku, kiedy Seul w odpowiedzi na intensyfikację północnokoreańskich prób rakietowych podjął decyzję o budowie amerykańskiej instalacji przeciwrakietowej THAAD (Terminal High Altitude Area Defence)[45]. Uwidocznił się ich wpływ na stosunki gospodarcze. W całych Chinach miał miejsce bojkot południowokoreańskich przedsiębiorstw, a w Seulu odnotowano gwałtowne zmniejszenie liczby chińskich turystów[46]. Kryzys relacji Pekin–Seul trwał do grudnia 2017 r., kiedy to z wizytą do Pekinu przybył prezydent Korei Południowej Moon Jae-in. Poprawa wzajemnych relacji spowodowana jest nie tylko obustronnymi korzyściami gospodarczymi. Z punktu widzenia Pekinu jest to także kwestia poprawy stabilności w najbliższym otoczeniu oraz utrzymania obu państw koreańskich w strefie

[42] Przed szczytem w Singapurze przywódca Korei Północnej Kim Dzong Un dwukrotnie udawał się do Pekinu, gdzie spotykał się prezydentem ChRL Xi Jinpingiem. Z pewnością nie były to wizyty kurtuazyjne, lecz dotyczyły uzgodnienia trybu postępowania w kwestii spotkania Kima z prezydentem USA. Wynika to z tradycyjnych stosunków chińsko-koreańskich, opartych na zasadach trybutarnych. W czasie wojny koreańskiej w latach 50. XX w. Chiny w znacznym stopniu zaangażowały się militarnie po stronie Korei Północnej, a po jej zakończeniu udzieliły Pjongjangowi ogromniej pomocy ekonomicznej i wsparcia dyplomatycznego. Por. M. T. Mencel, *Chiny …*, op. cit., s. 345–368.

[43] A. Lockie, *North Korea falls into $1.7 billion trade deficit with China — but something mysterious is keeping it afloat*, https://www.businessinsider.com/north-korea-17-billion-china-trade-deficit-suggests-mysterious-funding-2018-2?IR=T (dostęp: 17.08.2018).

[44] Paradę wojskową prezydent ChRL Xi Jinping odbierał w towarzystwie prezydenta Korei Południowej Park Geun-hye oraz prezydenta Rosji Władimira Putina. Por. C. Phipss, *China military parade commemorates second world war victory – as it happener*, https://www.theguardian.com/world/live/2015/sep/03/china-military-parade-to-commemorate-second-world-war-victory-live (dostęp: 14.11.2018).

[45] Hyung-A Kim, *South Korea's THAAD crisis*, http://www.eastasiaforum.org/2016/09/09/south-koreas-thaad-crisis/ (dostęp: 16.11.2018).

[46] E. Huang, *China inflicted a world of pain on South Korea in 2017*, https://qz.com/1149663/china-south-korea-relations-in-2017-thaad-backlash-and-the-effect-on-tourism/ (dostęp: 16.11.2018).

swoich interesów, zwłaszcza w kontekście ograniczania wpływów USA. Pragmatyzm Pekinu spowodował, że kwestie te pozwoliły na dalszy plan odsunąć problem instalacji tarczy antyrakietowej przez Koreę Południową[47].

Po spotkaniu D. Trumpa z Kim Dzong Unem w Singapurze dalszą działalność dyplomatyczną ze strony Waszyngtonu przejął sekretarz stanu Mike Pompeo, który w ciągu czterech ostatnich miesięcy czterokrotnie przebywał z roboczymi wizytami w Pjongjangu. Podczas gdy Ministerstwo Spraw Zagranicznych Korei Północnej oceniło działania waszyngtońskiej dyplomacji jako „jednostronny i gangsterski pęd do denuklearyzacji"[48], M. Pompeo utrzymywał, że spotkania były „produktywne". Rozbieżność oceny wynika najprawdopodobniej z faktu, iż Biały Dom uparcie prowadzi wobec Pjongjangu jednokierunkową politykę, zorientowaną wyłącznie na problem denuklearyzacji, natomiast polityka reżimu Kim Dzong Una koncentruje się na szerszym spektrum spraw, wśród których najważniejszą jest kwestia złagodzenia, a nawet zniesienia nałożonych dotychczas sankcji. Wynika z tego, że Biały Dom nie dysponuje strategią dyplomatyczną, której celem byłby postęp procesu zmierzającego do wzrostu poziomu bezpieczeństwa w regionie.

Amerykańską dyplomację skoncentrowaną na denuklearyzacji cechują trzy główne słabości. Po pierwsze, skala wysiłku koniecznego do trudnej i niebezpiecznej pracy związanej z denuklearyzacją Korei Północnej zawsze wymagała podziału tego procesu na różne etapy, z których każdy wymaga czasu. Jeden ze scenariuszy kooperacyjnego schematu denuklearyzacji przewiduje nawet dziesięcioletni harmonogram, w którym zaangażowane w Korei Północnej miałyby być zarówno Stany Zjednoczone, jak i Korea Południowa. Plan ten zakłada również inne równoległe działania, których celem byłoby łagodzenie napięć powstających w trakcie jego wdrażania. Po drugie, dyplomatyczna ścieżka denuklearyzacji stawiałaby Pjongjang w roli równorzędnego partnera Waszyngtonu, wzmacniając tym samym międzynarodowy wizerunek Korei Północnej przy równoczesnym ograniczeniu pozycji Seulu. Po trzecie, ten rodzaj dyplomacji sytuuje zagadnienia jądrowe i rakietowe oraz ekspertów w centrum procesu denuklearyzacji, przy czym

[47] Por. O. Pietrewicz, *Stosunki Chiny – Korea Południowa: próba wyjścia z impasu*, „Biuletyn PISM" 2018, nr 3.

[48] Podczas spotkania w Pjongjangu M. Pompeo miał żądać od władz reżimu północnokoreańskiego bezwarunkowego wydania 60–70% arsenału nuklearnego. Por. A. Panda, V. Naragan, *North Korea's Nuclear Program Isn't Going Anywhere*, https://www.foreignaffairs.com/articles/north-korea/2018-08-13/north-koreas-nuklear-program-isnt-going-anywhere?cid=int-rec&pgtype=art (dostęp: 11.11.2018).

jego profesjonalizacja na wzór zachodni grozi oderwaniem od koreańskich realiów kulturowych, tym samym stałby się on niewydolny politycznie[49].

Zabiegi waszyngtońskiej dyplomacji spotykają się z oporem Pjongjangu, przede wszystkim z powodu odmiennej koncepcji dotyczącej procesu denuklearyzacji. Podczas gdy Pompeo prezentuje stanowisko, iż sankcje nałożone na Koreę Północną mogą być usunięte dopiero po osiągnięciu pełnej likwidacji potencjału nuklearnego, Pjongjang prezentuje opcję „step by step", czyli stopniowego procesu denuklearyzacji przy równoległym wycofywaniu restrykcji. Minister spraw zagranicznych Korei Północnej Ri Yong Ho wskazał, że „sankcje były śmiertelne dla budowania zaufania między dwoma narodami" zaś bez zaufania „nie ma możliwości, abyśmy najpierw jednostronnie rozbroili się"[50].

W procesie denuklearyzacyjnym nie może zostać pominięta rola Chin. Według strategii ChRL istnienie Korei Północnej jest najważniejszym priorytetem. Po zakończeniu zimniej wojny ówcześni przywódcy Chin, Deng Xiaoping i jego następca Jiang Zemin obawiali się, że rywalizacja między Zachodem a Wschodem zostanie przeniesiona na inne cele, wśród których jednym z głównych miałaby być Korea Północna. W 1994 r. wobec zdecydowanego stanowiska Waszyngtonu w północnokoreańskiej kwestii jądrowej Jiang Zemin nie tylko obiecał wysłać siły zbrojne Chińskiej Armii Ludowo-Wyzwoleńczej w celu obrony Korei Północnej, ale podkreślił także publicznie, podczas wizytacji północnokoreańskich wojsk, że „Chiny i Korea Północna są serdecznymi sąsiadami". Rola Korei Północnej jako strefy buforowej dla Chin oznacza również, że Pekin musi zapewnić sobie przewagę polityczną wobec obu państw koreańskich. W 2006 r. w chińskich kręgach akademickich zainicjowana została polityczna debata na temat geopolitycznej wartości Korei Północnej. W tym też roku Pjongjang przeprowadził pierwszą próbę jądrową, co podniosło rangę poruszonego problemu. Uczeni próbowali odpowiedzieć na pytanie, czy Korea Północna jest strategicznym atutem, czy też ciężarem dla Chin. Uczeni o liberalnych poglądach wyrażali opinię, iż jest ona strategicznym obciążeniem dla Chin. Wskazywali, że nuklearny problem Korei Północnej Pekin powinien uznać za prioryte-

[49] P. Zelikow, *How Diplomacy With North Korea Can Work*, https://www.foreignaffairs.com/articles/north-korea/2018-07-09/how-diplomacy-north-korea-can-work?cid=int-rec&pgtype=art (dostęp: 11.11.2018).

[50] S. Denyer, *Pompeo, Kim Jong Un agree to hold 2nd summit with Trump as soon as possibile*, https://www.washingtonpost.com/world/pompeo-meets-kim-jong-un-in-north-korea-for-talks-on-denuclearization/2018/10/07/d9832280-c997-11e8-9c0f-2ffaf6d422aa_story.html?noredirect=on&utm_term=.9e60c7c136dd (dostęp: 11.11.2018).

towy, zwłaszcza dla podtrzymania i pogłębiania wizerunku odpowiedzialnej władzy zdolnej do wspierania międzynarodowego reżimu proliferacji. Odmienne zdanie przedstawiali uczeni o poglądach realistycznych, którzy wierzyli, że Korea Północna to cenny element chińskiej strategii obrony ukierunkowanej przeciwko Stanom Zjednoczonym. Rozpoczęta wówczas debata nie zakończyła się do dzisiaj, wzbudzając często emocje w chińskim środowisku akademickim[51].

Zauważa się, że punkt odniesienia polityki Chin wobec problemu koreańskiego zorientowany jest w wymiarze realizmu politycznego. Co prawda Chiny zaakceptowały większość rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ dotyczących Korei Północnej i dołączyły do międzynarodowych sankcji, to jednak decyzje te wynikają raczej z rozważnej oceny rozwoju sytuacji i założenia, że Pjongjang jest na tyle silny ekonomicznie, by przetrwać zewnętrzne ograniczenia. Stanowisko chińskich przywódców opiera się na trzech zasadniczych filarach[52]: historia Chin i Półwyspu Koreańskiego, która ukształtowała podobny system wartości – konfucjanizm; bliskość geograficzna; rzeczywistość militarna, z której wynika, że podbicie terytorialne nadal determinuje ostatecznego zwycięzcę współczesnej wojny. Dla Chińczyków Korea jest głównie wasalem, który powinien wywiązywać się z obowiązków wobec nich, oni zaś zobowiązani są zagwarantować jej pokój i warunki do egzystencji. W nowych warunkach ważne jest, aby chińscy politycy znaleźli sposób na zarządzanie relacjami z Pjongjangiem, nie podważając systemu stosunków międzynarodowych w regionie[53].

Program denuklearyzacji Korei Północnej wymaga znacznego zaangażowania ze strony Korei Południowej. Przejawem aktywności Seulu są coraz częstsze spotkania na najwyższym szczeblu. Podczas ostatniego, we wrześniu 2018 r., doszło do istotnych uzgodnień między północnokoreańskim przywódcą Kim Dzong Unem a prezydentem Korei Południowej Mun Jae-inem, którym nadano charakter umowy międzypaństwowej. Pjongjang wyraził zgodę, aby międzynarodowi inspektorzy obserwowali stały demontaż ważnych obiektów rakietowych oraz by zamknięto główny ośrodek ba-

[51] Ibidem.

[52] Ibidem.

[53] J. Shifrinson, *Learning to Love Kim's Bomb*, https://www.foreignaffairs.com/articles/north-korea/2018-10-03/learning-love-kims-bomb?cid=int-rec&pgtype=art (dostęp: 11.11.2018).

dań nuklearnych w Jonbjon[54]. Nadto, Kim zadeklarował gotowość do „trwałego demontażu" centralnych urządzeń do produkcji paliwa do głowic jądrowych, lecz nie wyraził zamiaru całkowitej rezygnacji z broni nuklearnej lub pocisków rakietowych[55]. Nie uzgodniono także żadnego harmonogramu dalszych działań. Pomimo tego zauważa się wyraźne zbliżenie między społeczeństwami obu państw koreańskich, a w kategoriach politycznych – kolejny sukces Km Dzong Una realizującego swój główny cel, jakim jest „zmniejszenie do zera ryzyka ataku wojsk amerykańskich"[56]. Kontynuując politykę włączania Stanów Zjednoczonych w negocjacje w sprawie ustępstw wobec Korei Północnej, Pjongjang usztywnił swoje stanowisko. Zasugerował możliwość odstąpienia od dalszych rozmów denuklearyzacyjnych, jeśli Waszyngton będzie kontynuował naciski dotyczące deklaracji w sprawie zgody na zawarcie umowy o pokoju, która miałaby zastąpić akt zawieszenia broni podpisany po zakończeniu wojny 1950–1953 r.[57] Podpisanie deklaracji pokojowej przez oba państwa koreańskie mogłoby wpłynąć na zmianę ram prawnych gwarantujących bezpieczeństwo na Półwyspie Koreańskim. W szczególności usunęłoby podstawy do obowiązywania stałych rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ i podstawy prawne działalności wielonarodowego dowództwa ONZ w Korei Południowej i Japonii, a tym samym obecności amerykańskich wojsk w regionie Azji Wschodniej. W nowej rzeczywistości prawnej z pewnością wzrosłaby rola Chin i Rosji[58].

Problem denuklearyzacji jest istotny także z perspektywy Tokio. Jednak nie jest on jedyny w dwustronnych północnokoreańsko-japońskich relacjach. Korzystając z „odmrożenia" stosunków dyplomatycznych, premier Japonii zadeklarował otwarcie na ewentualne bezpośrednie spotkanie z Kim Dzong Unem. Podkreślił jednocześnie znaczenie rozwiązania kwestii oby-

[54] R. Rosiejka, *Korea Północna zgadza się na denuklearyzację. Ustalono konkretne kroki*, https://wiadomosci.wp.pl/korea-polnocna-zgodzila-sie-na-denuklearyzacje-ustalono-konkretne-kroki-6296910425745537a (dostęp: 27.10.2018).

[55] Ch. Sang-hun, D.E. Sanger, *North Korea's New Nuclear Promises Fall Short of U.S. Demands*, https://www.nytimes.com/2018/09/19/asia/north-south-korea-nuclear-weapons.html (dostęp: 11.11.2018).

[56] N. Chandran, *Korea talks made some Progress, but 'hard work Romains for the US negotiators'*, https://www.cnbc.com/2018/09/21/korea-summit-no-real-progress-on-denuclearization.html (dostęp: 11.11.2018).

[57] A. Jeong, *North Korea Ramps Up Pressure on U.S. in Nuclear Talks*, https://www.wsj.com/articles/north-korea-ramps-up-pressure-on-u-s-in-nuclear-talks-1538475813 (dostęp: 4.11.2018).

[58] Szerzej: M. Bosack, *Why China and Russia are Keen for the Korean War to Officially End*, https://thediplomat.com/2018/10/why-china-and-russia-are-keen-for-the-korean-war-to-officially-end/(dostęp: 4.11.2018).

wateli Japonii porwanych przez północnokoreański reżim w latach 70. i 80. XX w., którzy mieli być szkoleni do działalności szpiegowskiej na rzecz Korei Północnej[59].

Podejmując dokonane w kwestii normalizacji stosunków japońsko-północnokoreańskich wysiłki, które podjęto nieoficjalnie w lipcu 2018 r. w Wietnamie, doprowadzono do wizyty przedstawiciela japońskiego rządu w Pjongjangu, która nastąpiła w październiku 2018 r. Podczas gdy Pjongjang proponował spotkanie najwyższych przedstawicieli władz, Tokio tego wątku nie podejmowało[60]. Trudno zatem skonkludować, iż było to spotkanie przełomowe.

Na początku listopada 2018 r. Pjongjang, zirytowany brakiem osiągnięć w kwestii zniesienia sankcji, wydał ostrzeżenie, iż brak oczekiwanych efektów zmusi północnokoreańskie władze do wznowienia polityki rozbudowy arsenału nuklearnego. Podkreślono przy tym, że Korea Północna nie zamierza porzucić trwających negocjacji nuklearnych z Waszyngtonem. Pomimo tego zarzucono stronie amerykańskiej „wykolejenie" zobowiązań przyjętych przez Kim Dzong Una i Donalda Trumpa podczas szczytu w Singapurze. W komunikacie Ministerstwa Spraw Zagranicznych Korei Północnej skrytykowano plan Białego Domu stosowania wobec reżimu nacisków dyplomatycznych, połączonych z restrykcjami ekonomicznymi, jako narzędzi mających doprowadzić do denuklearyzacji na Półwyspie Koreańskim[61]. Podnosząc rangę wypowiedzi, Korea Północna przeprowadziła próbę nowej broni – określoną w komunikacie jej agencji prasowej jako broń strategiczna[62] – którą miało być działo artyleryjskie dalekiego zasięgu. W próbach uczestniczył osobiście Kim Dzong Un[63]. Amerykańskie służby najprawdopodobniej nie dostrzegły w działaniach Pjongjangu istotnego zagrożenia, gdyż podczas sesji G-20 w Argentynie prezydent Donald Trump ogłosił, iż jego kolejne

[59] *Japan PM Abe open to summit with North Korea's Kim*, https://www.channelnewsasia.com/asia/japan-pm-abe-open-to-summit-with-north-korea-s-kim-10758360 (dostęp: 12.11.2018).

[60] *Progress on Kim-Abe summit elusive Turing July meeting of North Korean and Japanese officials: envoi*, https://www.japantimes.co.jp/news/2018/10/28/national/politics-diplomacy/progress-kim-abe-summit-elusive-july-meeting-north-korean-japanese-officials-envoy/#.W-m0afZFzIU (dostęp: 12.11.2018).

[61] K. Tong-Hyung, *North Korea Warns That It Will Revive Nuclear Program If U.S. Does Not Lift Sanction*, http://time.com/5444027/north-korea-nuclear-sanctions-us/(dostęp: 4.11.2018).

[62] *Kim obserwował test „nowej broni"*, https://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/kim-dzong-un-obserwowal-test-nowej-broni,884088.html (dostęp: 18.11.2018).

[63] M. Kruczkowska, *Korea Północna przeprowadziła test „zaawansowanej broni taktycznej"*, http://wyborcza.pl/7,75399,24174763,korea-polnocna-przeprowadzila-test-zaawansowanej-broni-taktycznej.html (dostęp: 18.11.2018).

spotkanie z przywódcą Korei Północnej odbędzie się prawdopodobnie styczniu lub lutym 2019 r.[64]

Obserwując przemiany zachodzące w środowisku międzynarodowym Azji Wschodniej, działania Stanów Zjednoczonych wobec Korei Północnej uznać należy za właściwe, pomimo że konsekwencje historycznego spotkania prezydenta USA z przywódcą KRL-D są krytycznie oceniane przez światowe media i wielu politycznych recenzentów. Zastosowanie wobec północnokoreańskiego reżimu wariantu siłowego, którego jeszcze niedawno nie wykluczał, a nawet przestrzegał przed jego drożeniem, sam Donald Trump, wydaje się najmniej realny. Przeciwnikiem tej taktyki z pewnością będzie Pekin, a także Korea Południowa, której wielu obywateli ma rodzinne związki z mieszkańcami Korei Północnej, zaś obecne władze Seulu preferują wobec Pjongjangu politykę retoryki, konsultacji i miękkich nacisków dyplomatycznych oraz zachęt ekonomicznych. Zaangażowanie w konflikt militarny byłoby dla Waszyngtonu kolejnym obciążeniem finansowym, czego Donald Trump unika, gdzie tylko jest to możliwe, a perspektywa zaangażowania po stronie Korei Północnej Chin broniących tradycyjnej strefy własnych wpływów, z pewnością działa zniechęcająco na decydentów Białego Domu.

Nie można jednak wykluczyć, że przywódca Korei Północnej prowadzi podwójną grę obliczoną wyłącznie na korzyści ekonomiczne, otwarcie rynków, pomoc humanitarną, przy jednoczesnym markowaniu „szczerych chęci" przeprowadzenia denuklearyzacji i pełnej likwidacji produkcji broni strategicznej oraz jej nośników rakietowych. Nie byłoby żadnym zaskoczeniem, gdyby polityka zagraniczna Kim Dzong Una ukierunkowana była na próby unormowania relacji ze Stanami Zjednoczonymi, nie wykraczając poza obszar akceptowalny przez Pekin, który jest dzisiaj jedynym gwarantem politycznego bezpieczeństwa Korei Północnej i jedynym państwem gotowym do współpracy z północnokoreańskim reżimem, wbrew amerykańskiej polityce sankcji i dyplomatycznych nacisków. Kurs prochiński Kima może także być wyrazem obaw przed siłowym usunięciem reżimu, zwłaszcza w przypadku pełnego rozbrojenia nuklearnego stanowiącego dzisiaj, według Pjongjangu, jedyną gwarancję bezpieczeństwa. Ogromna rola w dalszym postępie procesu denuklearyzacji przypada Korei Południowej,

[64] *Donald Trump: next Kim Jong-un meeting likely in January or February*, https://www.theguardian.com/us-news/2018/dec/02/donald-trump-next-kim-jong-un-meeting-likely-in-january-or-february (dostęp: 2.12.2018).

która powinna kontynuować zabiegi dyplomatyczne i gospodarcze o rozmiarach zachęcających reżim do coraz głębszego zaangażowania w międzynarodowe struktury działające na rzecz regionalnego pokoju i stabilizacji. W ostatecznym rozrachunku przewlekłość rozwiązania koreańskiego problemu nie sprzyja nikomu, chociaż wydawać by się mogło, że utrzymanie *status quo* jest najlepszym rozwiązaniem.

Dalszy postęp zbrojeń nuklearnych Korei Północnej może dać impuls do budowy atomowego arsenału przez Koreę Południową i Japonię, pozwalającego na utrzymanie równowagi sił, i ośmielić Pjongjang do podejmowania ryzyka nieproporcjonalnego do możliwości tego kraju, zwiększając tym samym prawdopodobieństwo wojny na Półwyspie Koreańskim[65], w który nieuchronnie włączyłyby się Stany Zjednoczone związane sojuszami militarnymi. Zaangażowanie Chin mogłoby doprowadzić do rozprzestrzenienia konfliktu do wymiaru ponadregionalnego i ogólnoświatowej katastrofy.

Z tej perspektywy inicjatywy amerykańskiego prezydenta, choć chwilami oceniane jako naiwne, zasługują na wszechstronne i szerokie poparcie wszystkich zainteresowanych uczestników środowiska międzynarodowego. Utrzymanie porządku w relacjach na poziomie światowym bądź regionalnym wymaga subtelnego wyważenia, powściągliwości, siły i stosowania ustalonych oraz ustalanych zasad. Militarna definicja równowagi z pewnością przerodzi się w konfrontację, zaś ideologiczne podejście do partnerstwa nasili obawy przed hegemonią. Konieczne są zatem narzędzia z arsenału dyplomacji zdolne do wyważonego stosowania wszystkich czynników stabilizujących.

Bibliografia

Grabowski M., *Wiek Pacyfiku – polityka Stanów Zjednoczonych wobec regionu Azji i Pacyfiku po roku 1989*, Kraków 2012.

Kissinger H., *Porządek światowy*, przekł. M. Antosiewicz, Wydawnictwo Czarne, Wołowiec 2017.

Mencel M. T., *Chiny a Korea: paternalizm i pragmatyzm*, [w:] *Od pedagogiki do polityki*, red. J. Marszałek-Kawa, Toruń 2015.

Mencel M. T., *Chińska Republika Ludowa jako współczesny podmiot środowiska międzynarodowego*, t. II, *Wektory,* Toruń 2016.

[65] H. Kissinger, *Porządek światowy*, przeł. M. Antosiewicz, Wołowiec 2017, s. 221.

Strnad G., *Rozmowy sześciostronne – dyplomatyczne wyzwanie wobec problemu denuklearyzacji Półwyspu Koreańskiego*, „Przegląd Strategiczny" 2014, nr 7.

Program nuklearny Koreańskiej Republiki Ludowo-Demokratycznej, red. M. Szybalski, „Biuletyn Centrum Szkolenia OPBMR w SZ RP" 2016, nr 1.

Netografia

Amerykanie zawieszają wspólne manewry wojskowe z Koreą Południową, https://www.tvp.info/37705515/amerykanie-zawieszaja-wspolne-manewry-wojskowe-korea-poludniowa (dostęp: 8.07.2018).

Borger J., Siddiqui S., *North Korea's foreign minister: Trump has declared war on our country*, https://www.theguardian.com/world/2017/sep/25/north-koreas-foreign-minister-says-trump-has-declared-war-on-country (dostęp: 10.11.2018).

Borowiak A., *W sierpniu spadł eksport paliw z Chin do Korei Północnej*, https://www.bankier.pl/wiadomosc/W-sierpniu-spadl-eksport-paliw-z-Chin-do-Korei-Polnocnej-4012191.html (dostęp: 15.07.2018).

Bosack M., *Why China and Russia are Keen for the Korean War to Officially End*, https://thediplomat.com/2018/10/why-china-and-russia-are-keen-for-the-korean-war-to-officially-end/ (dostęp: 4.11.2018).

Brunnstrom D., Oliphant J., *Trump: North Korea 'total denuclearization' started; officials see no New moves*, https://www.roeuters.com/articule/us-northkorea-usa-sites/trumph-north-korea-total-denuclearization-started-officials-see-no-new-moves-iduskbn1jh2qx (dostęp: 25.06.2018).

Cha V., Fraser Katz K., *The Right Way to Coerce North Korea*, https://www.foreignaffairs.com/articles/north-korea/2018-04-01/right-way-coerce-north-korea (dostęp: 10.11.2018).

Chandran N., *Korea talks made some progress, but 'hard work Romains for the US negotiators'*, https://www.cnbc.com/2018/09/21/korea-summit-no-real-progress-on-denuclearization.html (dostęp: 11.11.2018).

Chandran N., *The US-North Korea summit was great for China, but not so good for the Rest of Asia*, https://www.cnbc.com/2018/06/13/us-north-korea-summit-impact-on-japan-south-korea-rest-of-asia.html (dostęp: 12.11.2018).

Chung-in Moon, *There Were No Losers at the Singapore Summit*, https://www.foreignaffairs.com/articles/north-korea/2018-06-19/there-were-no-losers-singapore-summit?cid=int-rec&pgtype=art (dostęp: 11.11.2018).

Czas i miejsce spotkania z Koreą Północną ustalane, https://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/donald-trump-rozmawial-z-prezydentem-korei-poludniowej,833254.html (dostęp: 20.06.2018).

Denyer S., *Pompeo, Kim Jong Un agree to hold 2nd summit with Trump as soon as possibile*, https://www.washingtonpost.com/world/pompeo-meets-kim-jong-un-in-north-korea-for-talks-on-denuclearization/2018/10/07/d9832280-c997-11e8-9c0f-2ffaf6d422aa_story.html?noredirect=on&utm_term=.9e60c7c136dd (dostęp: 11.11.2018).

Donald Trump odwiedzi Koreę Północną, a Kim Dzong Un – USA, https://www.tvp.info/37622475/donald-trump-odwiedzi-koree-polnocna-a-kim-dzong-un-usa (dostęp: 20.06.2018).

Donald Trump: next Kim Jong-un meeting likely in January or February, https://www.theguardian.com/us-news/2018/dec/02/donald-trump-next-kim-jong-un-meeting-likely-in-january-or-february (dostęp: 2.12.2018).

„Dziś rozpoczynamy pisanie nowej historii". Szczyt dwóch Korei przy granicy, https://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/polwysep-koreanski-historyczne-spotkanie-przywodcow-obu-korei,832823.html (dostęp: 14.05.2018).

Garfield L., *South Korea wants to build a $35 billion high-speed railway to connect North Korea with the Word*, https://www.businessinsider.com/north-korea-south-korea-plan-railway-peace-declaration-2018-5?IR=T (dostęp: 10.11.2018).

Glaser B. S., Mastro O. S., *The Big Winner of the Singapore Summit*, https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2018-06-15/big-winner-singapore-summit?cid=int-rec&pgtype=art (dostęp: 11.11.2018).

Harrison B., Kim S., Bishop M. W., Suk L., *Kim Jong Un highlights his 'nuclear button', offers Olympic talks*, https://www.nbcnews.com/news/north-korea/kim-says-north-korea-s-nuclear-weapons-will-prevent-war-n833781 (dostęp: 10.11.2018).

http://www.newsweek.pl/swiat/historyczne-spotkanie-donalda-trumpa-i-kim-dzong-una,artykuly,428644,1.html (dostęp: 5.07.2018).

https://www.ndtv.com/world-news/us-president-donald-trump-north-koreas-kim-jong-un-meet-in-historic-summit-in-singapore-1865948 (dostęp: 10.11.2018).

Huang E., *China inflicted a world of pain on South Korea in 2017*, https://qz.com/1149663/china-south-korea-relations-in-2017-thaad-backlash-and-the-effect-on-tourism/ (dostęp: 16.11.2018).

Hyung-A Kim, *South Korea's THAAD crisis*, http://www.eastasiaforum.org/2016/09/09/south-koreas-thaad-crisis/ (dostęp: 16.11.2018).

Japan PM Abe open to summit with North Korea's Kim, https://www.channelnewsasia.com/asia/japan-pm-abe-open-to-summit-with-north-korea-s-kim-10758360 (dostęp: 12.11.2018).

Jeong A., *North Korea Ramps Up Pressure on U.S. in Nuclear Talks*, https://www.wsj.com/articles/north-korea-ramps-up-pressure-on-u-s-in-nuclear-talks-1538475813 (dostęp: 4.11.2018).

Kaczmarczyk M., *Kim Dzong Un traci grunt pod nogami. Chiny mocno uderzyły w gospodarkę Korei Północnej,* https://www.msn.com/pl-pl/wiadomosci/swiat/kim-dzong-un-traci-grunt-pod-nogami-chiny-mocno-uderzyly-w-gospodarke-korei-północnej/ar-BBJugJP?ocid=spartanntp (dostęp: 15.07.2018).

Kahl C., *The United States Should Resolve to Avoid War With North Korea in 2018*, https://foreignpolicy.com/2017/12/27/the-united-states-should-resolve-to-avoid-war-with-north-korea-in-2018/ (dostęp: 10.11.2018).

Kociszewski J., *USA i Korea Płd. ćwiczą scenariusze wojny z Północą. Jaka będzie odpowiedź Kim Dzong Una?*, https://wiadomosci.wp.pl/usa-korea-pld-cwicza-scenariusze-wojny-olnoca-jaka-bedzie-odpowiedz-kim-dzong -una-6157583464126081a (dostęp: 15.04.2018).

Kokot M., *Trump w Azji. Próbuje ugadać chińskiego prezydenta Xi w sprawie osłabienia północnokoreańskiego reżimu*, http://wyborcza.pl/7,75399,22620396,titru-w-azji-probuje-ugadac-chinskiego-prezydenta-xi-w-sprawie.html (dostęp: 15.11.2017).

Korea Północna drwi z opinii międzynarodowej. Właśnie przeprowadziła zakończony „całkowitym powodzeniem" test bomby wodorowej, https://www.newsweek.pl/swiat/polityka/korea-polnocna-przeprowadzila-udany-test-bomby-wodorowej/6rvhxxt (dostęp: 10.11.2018).

Korea Północna oskarża USA o wypowiedzenie wojny, http://wyborcza.pl/7,75399,22424468,korea-polnocna-oskarza-usa-o-wypowiedzenie-wojny.html (dostęp: 10.11.2018).

Korea Płn. zawiesza próby jądrowe i rakietowe, https://www.tvp.info/36890941/korea-pln-zawiesza-proby-jadrowe-i-rakietowe (dostęp: 10.11.2018).

Koziej S., *Strategiczny manewr Kima*, http://koziej.pl/wp-content/uploads/2018/05/Strategiczny-manewr-Kima.pdf (dostęp: 30.06.2018).

Kruczkowska M., *Korea Północna przeprowadziła test „zaawansowanej broni taktycznej*, http://wyborcza.pl/7,75399,24174763,korea-polnocna-przeprowadzila-test-zaawansowanej-broni-taktycznej.html (dostęp: 18.11.2018).

Kim obserwował test „nowej broni", https://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/kim-dzong-un-obserwowal-test-nowej-broni,884088.html (dostęp: 18.11.2018).

Lo K., Jeong-ho L., *Will US-North Korea Deal leave Japan, South Korea vulnerable?*, https://www.scmp.com/news/china/diplomacy-defence/article/2150663/will-us-north-korea-deal-leave-japan-south-korea (dostęp: 12.11.2018).

Lockie A., *North Korea falls into $1.7 billion trade deficit with China – but something mysterious is keeping it afloat*, https://www.businessinsider.com/north-korea-17-billion-china-trade-deficit-suggests-mysterious-funding-2018-2?IR=T (dostęp: 17.08.2018).

McCurry J., *North Korea halts nuclear and missile tests ahead of planned Trump summit*, https://www.theguardian.com/world/2018/apr/20/north-korea-suspends-nuclear-missile-tests (dostęp: 10.11.2018).

Misja ostatniej szansy kilka dni po wizycie Donalda Trumpa. Chiny nie chcą znaleźć się na „liście wroga" Kim Dzong Una. Specjalny wysłannik Xi Jinpinga uda się do Pjongjangu, https://nczas.com/2017/11/15/misja-ostatniej-szansy-kilka-dni-po-wizycie-donalda-trumpa-chiny-nie-chca-znalezc-sie-na-liscie-wroga-kim-dzong-una-specjalny-wyslannik-xi-jinpinga-uda-sie-do-pjongjangu/ (dostęp: 15.11.2017).

Młynarz W., *Reżim Kima wypowiada wojnę USA. Dyktator zagroził, że zaatakuje rakietami Stany Zjednoczone*, http://niezalezna.pl/210090-rezim-kima-wypowiada-wojne-usa-dyktator-zagrozil-ze-zaatakuje-rakietami-stany-zjednoczone (dostęp: 10.11.2018).

Moll J., *Co dalej ze szczytem USA-Korea Północna? Trump znowu zmienił zdanie*, https://zmianynaziemi.pl/wiadomosc/co-dalej-ze-szczytem-usa-korea-polnocna-trump-znowu-zmienil-zdanie (dostęp: 20.06.2018).

„Nie płacz i żegnaj!". Gorzkie pożegnania rozdzielonych koreańskich rodzin, https://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/gorzkie-pozegnania-rozdzielonych-koreanskich-rodzin,862915.html (dostęp: 26.08.2018).

Orłowski M., *Korea Północna i Południowa wystąpią na zimowych igrzyskach pod wspólną flagą*, http://wyborcza.pl/7,75399,22911134,korea-polnocna-i-poludniowa-wystapia-na-zimowych-igrzyskach.html?disableRedirects=true (dostęp: 27.06.2018).

Panda A., Naragan V., *North Korea's Nuclear Program Isn't Going Anywhere*, https://www.foreignaffairs.com/articles/north-korea/2018-08-13/north-koreas-nuklear-program-isnt-going-anywhere?cid=int-rec&pgtype=art (dostęp: 11.11.2018).

Phipss C., *China military parade commemorates second world war victory – as it happener*, https://www.theguardian.com/world/live/2015/sep/03/china-military-parade-to-commemorate-second-world-war-victory-live (dostęp: 14.11.2018).

Pietrewicz O., *Stosunki Chiny – Korea Południowa: próba wyjścia z impasu*, „Biuletyn PISM" 2018, nr 3.

Prasa na świecie podzielona ws. spotkania Kim-Trump. Niemcy piszą o sceptycyzmie, Węgry o niepewności, a Rosja i Korea Płn. o zwycięstwie Kima, https://wpolityce.pl/swiat/399337-prasa-na-swiecie-podzielona-ws-spotkania-kim-trump-niemcy-pisza-o-sceptycyzmie-wegry-o-niepewnosci-a-rosja-i-korea-pln-o-zwyciestwie-kima (dostęp: 26.08.2018).

Progress on Kim-Abe summit elusive Turing July meeting of North Korean and Japanese officials: envoi, https://www.japantimes.co.jp/news/2018/10/28/national/politics-diplomacy/progress-kim-abe-summit-elusive-july-meeting-north-korean-japanese-officials-envoy/#.W-m0afZFzIU (dostęp: 12.11.2018).

„Prowadziłem owocne rozmowy". Kim był w Pekinie, Chiny poinformowały USA, https://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/chiny-potwierdzaja-kim-dzong-un-byl-w-pekinie,825416.html (dostęp: 20.06.2018).

Raport MAEA: nie ma oznak denuklearyzacji w Korei Północnej. „Sytuacja bardzo niepokojąca", https://www.polskieradio.pl/5/3/Artykul/2180847,Raport-MAEA-nie-ma-oznak-denuklearyzacji-w-Korei-Polnocnej-Sytuacja-bardzo-niepokojaca (dostęp: 26.08.2018).

Rosiejka R., *Korea Północna zgadza się na denuklearyzację. Ustalono konkretne kroki*, https://wiadomosci.wp.pl/korea-polnocna-zgodzila-sie-na-denuklearyzacje-ustalono-konkretne-kroki-6296910425745537a (dostęp: 27.10.2018).

Sang-hun Ch., Sanger D. E., *North Korea's New Nuclear Promises Fall Short of U.S. Demands*, https://www.nytimes.com/2018/09/19/asia/north-south-korea-nuclear-weapons.html (dostęp: 11.11.2018).

Sevastopulo D., Harris B., Palma S., Manson K., *Trump and Kim pledge New chapter for North Korea*, https://www.ft.com/content/0342ebf2-6dc5-11e8-852d-d8b934ff5ffa (dostęp: 10.11.2018).

Shifrinson J., *Learning to Love Kim's Bomb*, https://www.foreignaffairs.com/articles/north-korea/2018-10-03/learning-love-kims-bomb?cid=int-rec&pgtype=art (dostęp: 11.11.2018).

Średnia temperatura w sierpniu – 39 stopni, zboża usychają. Korea Północna na skraju katastrofy, https://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/korea-polnocna-na-skraju-katastrofy-prawie-40-stopni-usychaja-uprawy,860188.html (dostęp: 26.08.2018).

Tong-Hyung K., *North Korea Warns That It Will Revive Nuclear Program If U.S. Does Not Lift Sanction*, http://time.com/5444027/north-korea-nuclear-sanctions-us/ (dostęp: 4.11.2018).

Trump przedłuża o rok sankcje nałożone na Koreę Północną, http://wiadomosci.dziennik.pl/swiat/artykuly/576818,trump-przedluze nie-o-rok-sankcje-korea-polnocna.html (dostęp: 28.06.2018).

Wieliński B. T., *Trump odwołuje kolejną rundę negocjacji z Koreą Północną*, http://wyborcza.pl/7,75399,23823042,trump-odwoluje-kolejna-runde-negocjacji-z-polnocna-korea.html (dostęp: 26.08.2018).

Zelikow P., *How Diplomacy With North Korea Can Work*, https://www.foreignaffairs.com/articles/north-korea/2018-07-09/how-diplomacy-north-korea-can-work?cid=int-rec&pgtype=art (dostęp: 11.11.2018).

Summary

Consequences of Donald Trump's meeting with Kim Dzong Un in Singapore

As a consequence of the intensification of nuclear tests and long-range missiles, the Democratic People's Republic of Korea has become the subject of debates and pressure from the international environment, which is manifested by the increasingly stringent sanctions imposed by the UN Security Council, complemented by diplomatic pressures and intensified political influence on Pyongyang by the United States and China. As a result of their application, the relations between the two Korean states were warmed up, and the North Korean leader, Kim Jong Un, proposed to implement the process of denuclearization of North Korea and a direct meeting with the US President, Donald Trump. Why was there an unprecedented meeting and what are the consequences? How was the meeting perceived by the American regional allies? What is the position of China in connection with

the events? What are the prospects for progress in contacts between North Korea and the United States, South Korea, China and Japan? Is it possible to fully denuclearise the Korean Peninsula? An attempt to answer these questions has been made in this article.

keywords: denuclearization of the Korean Peninsula, meeting in Singapore, regional balance of power, diplomatic pressure, economic pressure

słowa kluczowe: denuklearyzacja Półwyspu Koreańskiego, spotkanie w Singapurze, regionalna równowaga sił, nacisk dyplomatyczny, nacisk ekonomiczny